

SPOMIN NA RAVNATELJA FRANCA SUŠNIKA

Et bene apud memores veteris stat gratia facti

(Aeneis IV: Trubar o Bonomu, 1557)

Bilo mi je dano, da sem na vse prej kot enostavnih poteh življenja srečal lepo število izrazitih in močnih ustvarjalnih osebnosti. Med njimi zavzema po svoji modri človečnosti in po domišljeni širokopotezni tvornosti vidno mesto prvi in dolgoletni ravnatelj gimnazije na koroških Ravnah, pred kratkim preminuli profesor dr. Franc Sušnik (1898–1980). Čeprav je od let, ki sem jih preživel od njem, preteklo že precej časa, ohranjam svoje takratno mladostno zagnano profesorsko službovanje v tisti plasti zavesti, iz katere ne nehamam ponovno zajemati. Težko je sicer spregledati grmado vsega mogočega, kar se je zgrnilo nadme po ravenski dobi, toda od časa do časa me misli rade zanesejo k stvarem, doživetim v tistih treh šolskih letih, posebej zato, ker sem lahko od blizu spremljal in spoznal pedagoško ter kulturno delovanje ravnatelja dr. Sušnika. Danes lahko rečem, da sem s tem pridobil več, ko da bi bil med tem časom opral kdaj ve kako izbrane in imenitne posle.

Pri okoliščini, da sem jeseni l. 1952 prišel na ravensko gimnazijo, so odločala pravzaprav zunanja ključna službenega premeščanja. Dobiti dekret za Ravne pa je pomenilo v naši tedanji šolski govorici: priti k dr. Sušniku. Kajti nobena slovenska srednja šola ni bila v tistih časih tako tesno povezana z imenom svojega ravnatelja kot ravenska. Dr. Sušnik je, kot je bilo znano, to šolo poklical v življenje tako rekoč iz nič. V njem je v prvih povojnih dneh vzniknilo živo spoznanje o nujnosti ravenskega učnega zavoda, ki naj kulturno prevzame bližnjo in daljnjo okolico, ji zagotovi strokovnjake in ki naj odločujoče vpliva na splošni razvoj obrobnega koroškega prostora. Vendar zamisel, kakor je izhajala iz polne zavesti po potrebi sistematičnega izobraževanja prihajajočih mladih rodov, sama po sebi še ne bi rodila sadu, če ne bi bil dr. Sušnik zastavil za njeno uresničitev sebe vsega, svojo bogato življenjsko izkušnost, svojo nadarjenost, približati se ljudem, šolanim in nešolanim, mladim in starim, bližnjim in daljnim. Ker je grad grofa Thurna lahko dal študirajoči mladini le zasilno zatočišče, se je ravnatelj Sušnik kmalu po ustanovitvi gimnazije lotil graditve šolskega poslopja, aktiviral za to delo sile dijakov in pomoč starodobnega trga, ki je ob tovarni plemenitih jekel začel preraščati v delavsko mesto in industrijsko središče, in pritegnil k skupnemu delu vodstvene forume tovarne in okolice. Razmere, v katerih je nastajala gimnazija, so bile kljub podpori iz občine, tovarne in okraja, vse prej ko rožnate. Kako sredi potreb, ki so vpile od vseh strani, rešiti prostorsko stisko, posebej, kar je prizadevalo nastanitev dijakov, ki so sicer dovolj vedro prenašali tegobe bivanja v zasilnih internatskih prostorih ali pa so bili prisiljeni, prihajati od daleč, pri pogosto skrajno neugodnih prometnih zvezah. Sistematično študiranje ni moglo biti odvisno samo od volje posameznikov, marveč je bilo imperativno povezano z neko zunanjo ureditvijo možnosti za študij. In dalje, kako zagotoviti reden šolski režim in ustrezno raven znanja, ko so se profesorji precej pogosto menjavali, bodisi ker so želeli v večja mesta ali iz drugih razlogov. Študentskih tradicij še ni bilo, v predhodni šolski pripravljenosti so nemalokdaj zevale vrzeli. V delovnih pogojih, ki so se kakšenkrat zdeli nepremakljivi, je dr. Sušnik neomahljivo in potrpežljivo vztrajal pri svojih zamislih in pri premagovanju zaprek. Ukoreninjen v svoji pokrajini telesno in duševno je brez hrupa, in ne da bi tožil ali se pritoževal, z vsakdanjim drobnim in zgledno požrtvovalnim delom ustvaril podlago, iz katere je pognala bujna rast.

Marsikdo, ki ga dandanes zanese pot na Ravne in se poleg tovarniških hal razgleda še po njihovih kulturnih hramih, si bo najbrž težko predstavil, koliko napornega in dolgotrajnega dela je vgrajenega v ves ta napredek. Kako težki so bili začetki, sem imel sam priložnost videti v rahlo omiljeni obliki, saj sem službo na gimnaziji nastopil v času, ko so se bilo najhujše že premagano. Bile so opravljene že prve mature, s čimer je gimnazija tako navzven kot navznoter potrdila svojo upravičenost in trdnost. V prvih tednih po mojem nastopu so se začeli razredi seliti iz številnih neustreznih prostorov, razmetanih na vseh koncih in krajih stare graščine, in so dobili učilnice v novi zgradbi, od koder se je odpiral pogled na prijazno gozdno stran.

Seveda dr. Sušnik ni gradil hiše zaradi hiše, ampak je vplival posredno in neposredno tudi na miselnost dijakov: vcepljal je v njih voljo do resnega dela, gojil v njih vztrajnost pri uresničevanju tako bližnjih kot perspektivnih načrtov, jih vzgajal k spoštovanju do delavnega človeka iz ljudstva in jih navajal k postavljanju širših, tudi prekoosebnih ciljev. Ta in tako vsakdanja delavnost ga je tolikanj zaposlovala, da je dobesedno pozabljal nase in na ugodja življenja.

Ko je delo z gimnazijo steklo, se dr. Sušnik kljub zunanjim priznanjem, ki so mu bila izrečena z najvišjih mest, ni ustavil, ni mogel počivati na doseženem in na lovorikah: sledila je ustanovitev in ustalitev študijske knjižnice, ki je še za njegovega življenja dosegla zgledno opremljenost in visoko število devetdeset tisoč naslovov, nato likovni salon in tehniški muzej.

Spričo tega in tolikerega dela je pogosto videti, kakor da ostaja Sušnikova literarna in druga publicistika manj zapažena, nekako v senci njegove povojne pedagoške in kulturno-organizacijske aktivnosti. Profesor Sušnik je bil izza mladih nog naravnost zaljubljen v pisano besedo in v besedno umetnost. Potem ko je v Zagrebu promoviral s študijo o Gerhartu Hauptmannu, se je na svojih službenih postajah zbrano in sistematično predajal proučevanju slovstva, seveda mnogo intenzivneje, kot je bilo potrebno za šolski pouk. Pri tem se je varoval, da bi umetnost besede podrejal kakim teoretskim sistemom ali da bi se zadovoljeval s strokovnjaštvom kot takim, nasprotno, vnašal je v stik z literaturo celega človeka, upošteval miselnost in doživetost kot enakopravna voditelja po kakšenkrat težko dostopnih poteh literarnih sporočil. Iz tega duha sta vzrasla dva pregleda, najprej za jugoslovanske književnosti (1930, šoli prirejena drobna knjižnica sicer, vendar nenavadno dognana v formulacijah, izšla je v treh natisih) in prvi slovenski priročnik za svetovno književnost (1936). Spominim se, kako sem si takrat, tik pred vojno, iz knjige hlastno izpisoval cele pasaje. Kakor vemo iz pogovora z Bogdanom Pogačnikom (1967), je dr. Sušnik še v bližini sedemdesetletnice snoval novo izdajo priročnika, škoda vsekakor, da knjiga ni izšla, ker bi pomenila ob mnogih hiperabstraktnih literarnih obdelavah določeno osvežitev.

Ko je avtor razmišljal o glavnih vodilih nove izdaje, je izrazil prepričanje v trajnost dognanih vrednot: »Trideset let je zdaj, odkar sem se zadnjič ubadal s temi rečmi. No, zdi se mi: gošča je zdaj večja; taka gošča, da je včasih kar težko dobiti pregled. Ampak zdi se mi tako: vrednote so pa kar ostale; te velike vrednote – Shakespeare, Goethe, Prešeren, so nam orientacija slej ko prej.«

Že v svojih ravenskih letih sem se vprašal in se sedaj po tem tako bogato izpolnjenem življenju ponovno sprašujem, kaj je tega nadarjenega in izredno delavnega moža pripeljalo do odločitve, da se je po vojni odrekel življenju in intelektualnemu obtoku v večjem središču in se je z vsem svojim bitjem zapisal reševanju kulturnih potreb rodnega okoliša.

Najprej je poslušal za ljudsko vidna, organska poteza Sušnikovega duha. Tak poslušal za ljudsko je dr. Sušnik izpričal že na prvem profesorskem mestu, v Sloveniji ravnokar pripojeni Murski Soboti, kjer je kot vtisom odprti razgledani izobraženec znal najti zvezo s starosvetno deželno onkraj Mure in z njenimi prvobitnimi prebivalci, nakar je dal izraza tem srečanjem v esejičnem, občutenem prikazu Prekmurski profili (prva objava 1924). Enako elementarno predan temu ljudskemu, iz katerega se je na danem ozemlju v teku stoletij izoblikoval slovenski narod, je po vojni začrtal vrsto klenih portretov svojih koroških ljudi (In kaj so ljudje ko lesovi, 1968, ur. Marjan Kolar).

Druga poteza Sušnikovega duhovnega profila je zvestoba. Nekajkrat je to zvestobo določneje označil kot zvestobo rodu, zemlji, pokrajini, domovini in grobovom. Iz tega vrelca je črpala moči in navdihla njegova misel, ki se ni ustavila pri lepih izjavah, marveč je težila k delu in dejanjem.

Znak Sušnikove kulture in kulturne zavesti je njegova tenkočutnost ter njegova skrb za jezikovni izraz. Kot je bilo že zapisano: »Sušniku pa je beseda ostala dragocenost, da, celo mistična dragotina, izjemen dar, ki je dan ljudem, da vanj odlijejo desetkrat pregnetena in od življenja preverjena spoznanja.« (M. Kolar).

Za ravnatelja Sušnika velja v celem, kar je sicer sam posvetil na naslov Prežihovega kiparja:

*Sta res na vrhu z Vorancem se srečala?
Gledam. Krepko sta si v roke segla.*

Opomba. V Jeziku in slovstvu 1973/74 je bil objavljen ob 75-letnici zaslužnega pokojnika članek J. Koruze. Bibliografijo gl. v knjižici Opomnje (1978).

Štefan Barbarič
Slovenska matica v Ljubljani